

RESSENYA A COLOMINA, JORDI. *L'APORTACIÓ DELS ESCRITORS VALENCIANS A LA LLENGUA NORMATIVA*, ALACANT, PUBLICACIONS DE LA UNIVERSITAT D'ALACANT, 2023. 349 pp. ISBN 978-84-1302-218-5

REVIEW TO COLOMINA, JORDI. *L'APORTACIÓ DELS ESCRITORS VALENCIANS A LA LLENGUA NORMATIVA*, ALACANT, PUBLICACIONS DE LA UNIVERSITAT D'ALACANT, 2023. 349 pp. ISBN 978-84-1302-218-5

RAFAEL ALEMANY FERRER
rafael.alemany@ua.es

Universitat d'Alacant

Vaig conèixer Jordi Colomina el ja llunyà 1976. Tant ell com jo, procedents de Barcelona, on ens havíem llicenciat poc abans en filologia romànica i hispànica, respectivament, ens incorporàrem eixe any com a docents a la Facultat de Filosofia i Lletres d'Alacant —en el campus de Sant Vicent del Raspeig—, que aleshores depenia de la Universitat de València, ja que la Universitat d'Alacant no es creà fins a quatre anys després. En aquella època, ell tenia al seu càrrec cursos de valencià —que també va impartir en l'antiga Escola de Magisteri de la ciutat alacantina—; jo, m'ocupava de matèries de literatura espanyola inicialment i, poc després, també de literatura catalana. Des d'aquell instant, les nostres vides personals i professionals han transcorregut no sols en paral·lel, sinó també amb bastants punts d'intersecció. Els dos vam ser testimonis i agents actius de la gènesi del Departament

de Filologia Catalana de la Universitat d'Alacant, dins del qual hem desenvolupat la nostra tasca docent i investigadora. Des d'aquesta plataforma, els dos hem contribuït a la formació filològica de nombroses promocions d'estudiants, de les quals han emergit molts deixebles valuosos i ara mestres consumats. Els dos, en fi, vam coorganitzar en el campus alacantí, l'any 1989, el «Catorzé Col·loqui General de la Societat d'Onomàstica (segon d'Onomàstica Valenciana)», de grata memòria, que donà uns fruits ben reeixits. Per altra banda, vaig tindre l'honor de formar part tant del tribunal que jutjà la tesi doctoral de Jordi Colomina, com del que resolgué al seu favor el concurs per a la provisió de la segona càtedra de filologia catalana de la Universitat d'Alacant.

Però no tinc el més mínim dubte que el punt d'intersecció més important de les nostres trajectòries vitals i professionals ha estat la intensa experiència compartida, al llarg de quinze anys (2001-2016), com a membres de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL). En el si d'aquesta institució participàrem, colze a colze, juntament amb altres acadèmics, en l'elaboració, principalment, del *Diccionari Normatiu Valencià* i de la *Gramàtica Normativa Valenciana*, que, *ope legis*, havien d'esdevindre els referents normatius oficials de la nostra llengua pròpia en l'àmbit territorial valencià. El marc legal i, sobretot, la realitat sociolingüística, determinaven que els treballs dels òrgans interns de l'AVL que havien de portar a bon port aquesta important comesa s'havien de guiar per un principi orientador bàsic: fer compatible la unitat de la llengua històrica de València, Catalunya, Balears, Andorra i altres territoris d'abast menor –segons el consens unànim de la filologia romànica– amb el reconeixement com a formes normatives de solucions lèxiques i gramaticals de l'idioma que encara no gaudien d'eixa consideració, tot i estar considerablement documentades en els textos dels escriptors valencians de tots els temps i mantindre's vives en els nostres parlars actuals. Aquest exercici de funambulisme no sols responia a la necessitat de trobar un punt dolç entre les posicions dels dos sectors socials tradicionalment oposats quant a la consideració o no del valencià i del català com a una mateixa llengua, sinó també a la conveniència objectiva de revisar, actualitzar, enriquir i millorar la tradició normativa general de l'idioma que s'havia anat consolidant des de les primeres dècades del segle xx fins als nostres dies, tot prestant una atenció especial a l'important cabal tresor literari valencià generat al llarg del temps. No podia ser d'una altra manera, ja que la nostra missió era la d'elaborar un diccionari i una gramàtica de la llengua comuna i pròpia dels territoris ja esmentats, però amb el benentès que aquestes obres anaven destinades, prioritàriament, a l'ús dels valencians.

A partir d'aquestes premisses, encetaren el seu treball, ardu i laboriós, però engrescador alhora, els òrgans de l'AVL més directament relacionats amb l'establiment de la normativa –la Comissió del Diccionari, la Secció de Lexicografia i la Secció de Gramàtica (les dues últimes foses finalment en una sola)–. I, en aquest context, ningú millor que el professor Colomina, un filòleg especialitzat en dialectologia, lexicografia i gramàtica històrica catalanovelenciana, amb una recerca sòlida, àmplia i reconeguda, per a fer-se càrrec de la coordinació del *Diccionari normatiu valencià*. L'elaboració d'aquest es prolongà durant més de deu anys i, des de la primera hora, comptà, primordialment, amb el concurs d'altres tres acadèmics: Josep Palomero, Artur Ahuir i qui signa aquesta ressenya. Posteriorment, se n'afegirien més.

El llibre que teniu a les mans té molt a veure amb el que he dit fins ací. Es tracta d'una obra factícia, formada per set capítols que parteixen de sengles estudis particulars publicats prèviament per l'autor entre els anys 1999 i 2016, sotmesos a una reelaboració d'intensitat variable segons els casos. Sense perjudi d'això, la coincidència substancial dels objectius i de la metodologia que inspiren aquests set ítems la doten d'una coherència i d'una cohesió ben pregones. En efecte, amb caràcter general, l'autor es proposa demostrar que la riquesa lingüística de la producció literària d'una sèrie d'escriptors valencians ben recixits dels segles xx i xxi no ha estat suficientment tinguda en compte durant el procés de fixació i consolidació de la normativa del català-valencià, que s'estén des del primer terç del s. XX fins a l'entrada en funcionament de l'AVL l'any 2001.

Amb aquesta finalitat, Colomina, al llarg dels capítols compresos entre el 2 i el 7, dissecciona, d'una manera exhaustiva, precisa i rigorosa, la llengua literària d'un munt significatiu d'obres pertanyents, respectivament, a: 67 escriptors valencians septentrionals de les primeres dècades del segle passat (Salvador Guinot, Joaquim Garcia Girona, Vicent Tomàs i Martí, Àngel Sánchez Gozalbo, Josep Pascual Tirado...) –cap. 2–; Carles Salvador (1893-1955), natural de València i molt vinculat a Benassau (Alt Maestrat) –cap. 3–; Enric Valor (1911-2000), nascut a Castalla (l'Alcoià) –cap. 4–; Vicent Andrés Estellés (1924-1993), fill de Burjassot (l'Horta Nord) –cap. 5–; Josep Piera (1947), de Beniopa (la Safor) –cap. 6–, i, Ferran Torrent (1951), de Sedaví (l'Horta) –cap. 7. És fàcil advertir-hi, que aquesta tria d'autors no és aleatòria, casual o gratuïta, ja que, més enllà de la empatia confessada de Colomina amb el model –o models– de llengua literària que aquests usen, conformen un conjunt considerablement representatiu i equilibrat tant des del punt de vista territorial –uns procedeixen de les comarques valencianes septentrionals i altres de les centrals i de les meridionals–, com des de la perspectiva generacional –l'elenc abraça des d'escriptors del primer terç del s. xx fins a d'altres que encara són vius a les hores d'ara– o des del punt de vista dels gèneres literaris que conreen respectivament –la poesia en el cas d'uns i la narrativa en el d'altres.

L'escorcoll minucios no sols de les preferències lèxiques –mots i fraseologismes–, sinó també, en molts casos, de les fonètiques i morfosintàctiques que palesen aquests textos, a més de contribuir a un coneixement més cabal de la llengua literària específica dels autors seleccionats –cosa que ja té un valor *per se* –, permet a Colomina obtenir una sèrie ben valuosa d'elements, l'entitat qualitativa i quantitativa dels quals sol verificar mitjançant l'acarament amb els usos que en fan també altres escriptors valencians medievals, moderns o contemporanis, i amb l'atenció que els han prestat els lexicografs, és a dir, amb el grau de presència que tenen en els diccionaris. A partir d'aquestes premisses, l'autor construeix una base sòlida que li permet defensar la legitimitat filològica i la conveniència social d'atorgar caràcter normatiu a algunes tries lèxiques i gramaticals escassament o nul lament tingudes en compte, per regla general, per part dels responsables d'establir el *corpus planning* del català-valencià.

I deixe per al final, no per atzar, el primer capítol del llibre. La llarga rúbrica que l'encapçala, «El Diccionari normatiu valencià de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua: una contribució al benestar

lingüístic dels valencians», s'allunya dels títols breus i absolutament simètrics de la resta de capítols, que, de manera sistemàtica, repeteixen una mateixa estructura: «L'aportació de [l'autor que correspon en cada cas]», sense més additaments. A primera vista, semblaria que ens trobem davant d'un capítol que dissona dels sis que el segueixen i als quals ja m'he referit, però no és així. El capítol 1, per una banda, i el conjunt dels altres, per una altra, estan íntimament relacionats per uns lligams evidents. En el primer ítem del llibre s'expliquen amb tot luxe de detalls les característiques del *Diccionari normatiu valencià* de l'AVL (*DNV*) i els criteris que en presidiren l'elaboració. Entre aquests últims, la incorporació d'algunes innovacions, respecte d'altres diccionaris del català-valencià, suposa un element molt important i, si més no potencialment, generador de polèmica. Per aquesta raó, Colomina s'hi aplica a fonamentar-les amb l'aval que li brinden prestigioses fonts lexicogràfiques i, particularment, la rica llengua literària d'un nombre significatiu d'escriptors valencians antics i moderns, entre els quals destaquen, justament, els que constitueixen l'objecte d'estudi particular dels sis capítols següents. En aquest orde de coses, l'autor ens ofereix, per exemple, un interessant quadre de fonts literàries i lexicogràfiques solvents, que avalen un centenar d'innovacions del *DNV* –*divorç* (Carles Salvador, Josep Giner, Francesc Ferrer Pastor, Joan Fuster), *capritxo* (Carles Salvador), *almorzar* (Joan Francesc Mira), *febra* (Joan Francesc Mira, Ferran Torrent), *almidó* (Vicent Andrés Estellés), *putxero* (Josep Piera), etc.–, així com un llistat que arreplega una àmplia documentació antiga i moderna en què es fonamenten altres cinc incorporacions noves del diccionari de l'AVL, com són *anon*, *bacallar*, *bàlsem*, *estòmec* i *màsquera*.

Arribats en aquest punt, el lector haurà endevinat que *L'aportació dels escriptors valencians a la llengua normativa* –llibre redactat en l'estil *castís*, càlid i personal a què ens té acostumats el seu autor– aspira a ser, per damunt de tot, una justificació d'algunes de les solucions lèxiques –i també d'algunes altres de caire gramatical– més innovadores adoptades en el *Diccionari normatiu valencià* de l'AVL, a partir de l'acreditació de l'ús d'aquestes en les obres d'una nòmina mostra significativa d'importants escriptors valencians dels segles XX i XXI. Sempre podrem discutir l'extensió i els límits del repertori de formes lingüístiques ben documentades que mereixen aconseguir el rang de normatives, perquè qui té responsabilitats en la codificació d'un idioma, o en l'actualització d'aquesta, no sols ha de considerar factors intrínsecament lingüístics sinó també d'altres, no menys importants, de caràcter sociolingüístic, sotmesos a diverses i complexes variables. Per aquesta raó, no tota la *matèria prima* que ofereixen els escriptors estudiats es va incorporar, de manera indiscriminada i no jerarquitzada, al *DNV*, tal com palesen les quantificacions concretes que, al respecte, ens ofereix l'autor al llarg dels set capítols de l'obra. En qualsevol cas, el que no es pot discutir és que les operacions de codificació lingüística impliquen, entre altres coses, un grau elevat de coneixement del patrimoni literari de l'idioma sobre el qual s'actua. I eixe grau el posseeix a bastament Jordi Colomina, un filòleg vocacional que ha dedicat tota la seua vida a l'estudi amorosid del català-valencià a partir de l'anàlisi empírica i rigorosa de la llengua literària dels nostres grans autors d'ara i adés, i dels parlars vius de les gents de les nostres contrades.